

מזמור יט' למדינת ישראל

הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

שכתוב ועריכה קלה
של דברי הרצי"ה במסיבת יום העצמאות
בשנת יטי למדינת ישראל,
כשלושה שבועות לפני מלחמת ששת הימים
בישיבת מרכז הרב בירושלים

בוזה!.. אך הזקנים, המבוגרים והגדולים – עיני העדה! ...? זהו! אני הייתי רגיל להסתובב כמה שעות להיות עם "עמך", אני הייתי חש חובה וצורך – במשך השנים עד שהסתדרנו בינינו.

אבל, אגיד לכם, לפני תשע עשרה שנה. בלילה הזה – בלילה הראשון² – נו, ספור: דיונים עם הגויים, "אז יאמרו בגויים" ... הגיעה הידיעה שהנה הנה!... הקשר בטלפון... אני אגיד לכם...

עד כמה כולנו – לא צריך לספר – קשרי־הקודש וקשרי־הקדושה וקשרי־החיים וקשרי־הנשמה וכו', וכו'... (הרב בוכה...) אך אני לא יכולתי לצאת!! עד כמה שכולי הייתי והנני⁷ אני לא יכולתי לצאת. בכל מה שהיה בשעות האלה ברחוב יפו בחוצות ירושלים – ואני, לא יכולתי להצטרף אל השמחה! ישבתי בדד ואדום כי נטל עלי. לא יכולתי בשעות הראשונות להשלים עם הנעשה – דבר־ד' בנבואה בתרי־עשר⁸ – עם "ואת ארצי חילקו"! לא היה אפשר לי, בכל רמ"ח אברי ושס"ה גידיי, נשמתי רוחי ונפשי! לצאת? – איך אפשר שלא אצא?... "את ארצי חילקו"!! ואיפה חברון שלנו – אנחנו שוכחים את זה? ואיפה שכם שלנו – אנחנו שוכחים את זה? ואיפה יריחו שלנו – אנחנו שוכחים את זה? ואיפה עברי־הירדן שלנו! איפה כל רגב ורגב! כל חלק וחלק של ד' אמות של ארץ־ד'! ובידינו לוותר על איזה מילימטר מזה? חלילה וחסי־שלום! ולכך – לא יכולתי. לא יכולתי אז, באותו מצב, כשהייתי פצוע כולי, כשהייתי חתוך כולי לגזרים. "את ארצי חילקו"!! ארץ־ד' חילקתם! ואנחנו – כשהסכמנו, השתתפנו בזה! חישובים פוליטיים... לא יכולתי לצאת לרקוד ולשמוח! עד כמה שאנחנו עכשיו רוקדים ושמים... כך היה המצב לפני תשע־עשרה שנה, בלילה הזה בשעות האלה.

ג בליל ההחלטה על קבלת תכנית ה"חלוקה" באו"ם ב"כ"ט בנובמבר."

ד קשור למדינה כנ"ל.

ה יואל ד ב.

תשע עשרה שנה. מפעם לפעם אנחנו רגילים קצת, מתרגלים באיזו מידה, וצריך להתרגל יותר, וביחוד לזכות ולקיים, את שני הפסוקים האחרונים של מזמור קז, שאנחנו אומרים כתקנת רבנותנו: 'ראו ישרים מעשי ד'" וישרים רואים מעשי ד'. הלוואי שנזכה יותר ויותר להיכלל בכלל הישרים. אולי מוטב להזכיר את זה: בכלל הצדיקים הישרים – כדברי קדשו של הנצי"ב זכר צדיק לברכה, בפתחת ספר בראשית. וישרים רואים מעשי ד'! ובמידה שחסרה ישרות – אם בצדיקים, או שחושבים אותם לצדיקים, או כמו שהוא – חסרה הראיה של מעשי ד' וכדומה. "ומי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי ד'". וכל־כך הרבה יש להתבונן במעשי ד', בהנהגת ד', בהשגחה כללית ובהשגחה פרטית, כל מה שנרבה, נתרגל קצת, מעט, להתבונן – חשבון־הנפש וחשבון־החיים וחשבון־המעשים, במידה ידועה של כלל ישראל ושאנחנו שייכים לזה, בדברים מיוחדים אישיים־פרטיים; צריך מעט להתרגל, לפקוח את העיניים – אפשר לגלות אין קץ נפלאות מתורת ד', נפלאות ממעשי ד' וכו' וכו'.

תשע עשרה שנה. מפעם לפעם – בכל יום יהיו הדברים בעינינו כחדשים, צריכים להתרגל להרגיש את זה...

אני נזכר, לפני תשע עשרה שנה, קצת־מעט, כפי שאמרת² חשבונות־אישיים קצת: עכשיו, ב"ה, טוב, התרגלנו קצת בינינו, לערוך מסיבה של בני תורה, ושל תלמידי חכמים; מסיבת קדש של קדושת־קבלת־עול־מלכות־שמים הנמשכת אלינו מתוך קבלת־עול־מלכות־שמים שבמדינת־ישראל וכו' וכו'. אנחנו לא רוצים לעזור ל"הפקר" בחוצות ירושלים. אך היו זמנים קודמים, שנים קודמות, בתחילת המדינה, כשלא כל־כך הייתה מסודרת אצלנו, המסיבה הפנימית שלנו (ואני לא מתחרט על זה ולא עוזב את זה) הייתי רגיל, ורואה את זה למצווה ולחובה, באיזה שם שנגדיר את זה, שעה או שעתיים או שלש להסתובב בחוצות ירושלים עם – "ישמה ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם" – עם שמחת העם, ההמון, הבנים והבנות. ולצערנו, לדאבוננו (בכל פעם הייתי מצטער על) דברים שקרובים לחילול־השם, שלא מופיעים!) (תמיד היינו מתגעגעים ומשתוקקים לזה) – איפה הזקנים? איפה גדולי התורה בחוצות ירושלים? – צעירים, בנים ובנות, יאריכו ימים, קדושה מתגלית

א "יראו ישרים וישמחו וכל עולה קפצה פיה".

ב לעיל: "ושאנחנו שייכים לזה בדברים מיוחדים, אישיים פרטיים".

הפחדנות כלפי הגויים והפוליטיקה של 'שלטון-הגויים' וכדו', "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר" ו"אז יאמרו בגויים" אז מספיק...

– כמו שסיפרתי לכם, קצת, קצת הרהורים... –

עם הגויים... תמיד מתחשבים עם הגויים? – ח"ו!

אנחנו באים – ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה – להופיע בדבר-ד' אשר עלינו, ברוחו אשר היא החיתה ומחיה את העצמות היבשות שלנו – שלא "אבדה תקוותנו" ולא "נגזרנו לנו"...

באחרית ימיו של הרב ברא"ל הייתה מסיבה של המזרחי. היה קהל גדול שם. והרב ברלין זכרונו לברכה היה מנחה. באותם הימים – קצת לפני התגבשות הדברים על ירושלים, עם הגויים האלה – "עם הדומה" וכו', הם חושבים שהם "בעלי-בתים" על העולם, הם מסדרים את העולם, האו"ם וכו'. הם מסדרים את העולם? הטיפשים האלה? – אנחנו יודעים שריבונות-של-עולם מסדר עלידם את העניינים! אך באותה מידה של חוסר דעת-ד', ודעת קודש של יראת-שמים, של קדושה ואמונה ושם-שמים – יש גם כן נטייה לרקוד... ומתוך כך – להתחשב איתם, לפחד מהם, ו"מה יאמרו". צריך בכל להתחשב אתם? ובכל לפחד מהם?... כמה שיש יותר תורה, יותר יראת-שמים, יותר יהדות ואמיתיות, יש יותר תוקף, יותר עז, במובן הפוליטי הבינ-לאומי וכו'.

היה אז מצב, דנו על הנוסח שירושלים תהיה "בין-לאומית". ודאי, יותר ויותר בכל תוקף – ח"ו על זה! ח"ו! זה אבי האלטע-זאכן של מה שיש לנו עכשיו. כל הגזרות שיש לנו עכשיו.

בתוך המסיבה היה אז ברל לוקר, יו"ר הסוכנות. מצא לנכון להשתתף – המזרחי שייך לציונות, מפלגה ציונית...

פתח באיזה מילים של נימוס בטקט, ובתוך הדברים אמר איזה מילים על ירושלים: 'עכשיו העניין של ירושלים עדין, עדין. צריך להיזהר איך לשקול על ירושלים ושם, באו"ם, דנים על זה וכו'.

– "פחדו בציון חטאים".

הרב ברלין זכרונו לברכה – מלא גדלות, גדלות של מידות, יהדות. גדלות של קדושה, ישב בראשי-השולחן מצידו, אחריו...

(יש לפעמים – גם שמדברים עברית – התפרצות, (כתוצאה מ)הזדעזעות חדה, ב"מאמע לשון"): שמע את המילים האלה, התפרץ הרב ברלין זכרונו לברכה

ולמחרת, או למחרתיים, בא – היה לו צורך לבוא, ואיך הוא היה יכול שלא לבוא? איש ברית קדשנו, הגאון ר' יעקב-משה זכרונו לברכה. בא. איך אפשר שלא יבוא? ולאן יבוא – אם לא אל המקום הזה?... בא אלינו, אל אותו החדר הקטן והקדוש! והתייחדנו, ישבנו שנינו, מזועזעים ונוראים, התייחדנו רגעים אחדים שנינו, ואמרנו, התאוששנו ואמרנו, שנינו במילים האלה – דברי קדשם, קדשו, שנינו יחד, פהאחד, "מאת ד' היתה זאת – היא נפלאת בעינינו"! נקבעה החותמת!

ועכשיו, עם השתלשלות שלשלת הקודש של מעשי-ד' עכשיו; הרבה דברים – רוחניים, אמוניים, פוליטיים וכו' – עם כל הדברים, צריך לציין: הם קורים, אבל על פי רוב – לא רואים! לא פוקחים עיניים! הטענה הישנה של דבר-ד': "ראות רבות ולא תשמור" – "מי חכם וישמור אלה"... כל מערכת השעות, ניסים ונפלאות, כל מערכת דבר-ד', כל מערכת קדש-ד' המתגלית בכל המדרגות, בכל ההנהגות, שבכל שנה ושנה. בכל שלשלת הנפלאות הפוליטיות וההיסטוריות וכו' וכו', ועכשיו הגענו לפרק זה. אשרינו! עכשיו יש לנו יום הקודש הזה – בלי 'המחותנים' – הגויים". ברוך ד'! ה"מחותנים" האלה לא מופעים ל"חנותה" שלנו, לשמחה שלנו. אנחנו מבקשים כל השנים ל"שבור עול הגויים מעל צווארנו, ויוליכנו קוממיות לארצנו". באחרית ימיו – הזכרתי, ספרתי לכם, לכמה מכם – באחרית שנותיו של ר' מאיר בר אילן זכרונו לברכה, הבן של הנצי"ב, והוא בעצמו, מתוך אמונה, מתוך תורה, מתוך קדושה, מתוך יראת שמים, מתוך ודאיות, מתוך לא-ספקות, מלא החלטיות לעלות יותר ויותר על תקפה של ה'נצח זו ירושלים'.

כמובן, לצערנו הרב, יש דברים... הרבה עסקנים... הם אנשים, קצת מחוסרי אמונה, מחוסרי קדושה, מחוסרי יראת שמים, נו – יש הרבה חולשות וסיבוכים כלפי הגויים.

ו חרל"פ.

ז חדרו של הראי"ה קוק זצ"ל בישיבה הישנה, "בית הרב".

ח בישעיה מב יח-כ: "החֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעֲוָרִים הִבִּיטוּ לְרֵאוֹתַי: מִי עָזַר כִּי אִם עֲבָדִי וְחָרָשׁ כְּמַלְאכֵי אֲשַׁלַּח מִי עָזַר כְּמַשְׁלֵם וְעָזַר כְּעֹבֵד דַּי: רֵאוֹת רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּם אֲזַנִּים וְלֹא יִשְׁמְעוּ".

ט מוסב על אי-השתתפות נציגים זרים במסיבות יום העצמאות, בגלל ההחלטה שקבלה ממשלת ישראל באותה שנה, לקיים את מצעד צה"ל לראשונה בירושלים, למרות ההתנגדות הבין לאומית.

היה "טיפש", כפי שהיו מי שאמרו – 'מי שאומר שעכשיו "אתחלתא דגאולה" הוא טיפש'. ה"ו!.. ומה עם דבר-ד' "..." שמפורשים בפסוקים בנביאים? – ויש כאלה שכופרים בזה! אז זה "אמונה" או "כפירה"?

– ובלבוש של צדקות מרושעת, מחריבה ומהרסת את התורה ואת היהדות, ומעכבת את דבר-ד' מלבוא לעולם. מכניסי איחורים ועיכובים בדבר ריבונות-של-עולם. (יש דברי חז"ל ידועים³: "למה נקרא שמם "אלהים אחרים" – מפני שמאחרים את הטובה מלבוא לעולם"). "עצת ד' לעולם תעמוד, מחשבות לבו לדור ודור". לא אלה שאחרים חושבים אותם כ"גאונים", ושאחרים חושבים אותם שהם "צדיקים", לא יצליחו להפריע, לקלקל את זה; ולא כל הגויים, וכל אנשי האו"ם, וכל הגויים שמסביב לנו – לא יצליחו לעכב את זה. דברים בטלים!

אם יש אמונה – אנחנו יודעים...

עייכובים?...

– ראוי שנתאמץ שהעייכובים יהיו פחות...

– ויש מצבים כאלה שמאחרים את הטובה...

לצערנו, לעת-עתה אנחנו נמצאים במצב מזעזע ומכאיב, ופוצע כל כך שחלק גדול, חלק גדול מהציבור שלנו הוא נמצא במצב כאילו כפירה, כאילו מחוסר-אמונה. וכשאין האמונה – אז אין...

– במצב שהרבנות אמיתית – לא רבנות "שלעומת" של "מחלוקת"³ – הם לא יוציאו פסק המחייב את הציבור לשמוח, כשלצערנו ולחרפתנו, הצבור איננו מאמין ואיננו יודע לשמוח.

אתמול אמרתי שהיום יהיה מבחן: מבחן של הכרת הפנים⁷ 'הכרת פניכם תענה'¹⁰: מי שמאמין ומי שלא מאמין! בינינו, בתוכנו, יש גם כן: יש מאמינים, ויש לא-כל-כך מאמינים. ובלבוש של "צדקות"! חושבים שזה יראת-שמים. חושבים את זה "פרומקייט"; שזה "חשש", "ספקות", "דינים", "הלכות", ועוד כל מיני "מעשיות" כאלה; ומתוך כך שאין אמונה! כשיש אמונה, יש אמונה שלמה. "כשישראל

יא חסרה מילה או שתיים.

יב ילקו"ש שמות כ, רמז רפו.

יג ה"בד"ץ" שהוקם במפגעי כנגד כינון הרבנות הראשית.

יד הכוונה לגילוח לכבוד יום העצמאות.

טו עפ"י ישעיה ג ט.

מאחורי גביו – היה קהל גדול – "וועד הערט זיי!" מי מתחשב איתם! איתם אנחנו מתחשבים על ירושלים?! התפרץ הרבי-ברלין בקול רעש גדול, מי מתחשב, "וועד הערט זיי"?!...

לגופא דעובדא דעניינו. במיוחד לעניין ה"יט".

אמנם קודם לכן יש מקום להעיר על דברים שמזדמנים בעניינים האלו. קושיות וכו'. ערב יו"ט¹, ישבתי עם אדם – לא חשוב השם – והוא אומר: מדוע לא יתירו לנו לברך על הלל ושהחיינו ביום העצמאות?

יש בזה קביעה מצד הרבנות הראשית, כמה פעמים כבר דיברנו על זה. אבל לא מזיק בכל פעם לחזור מחדש. יותר בירור, יותר אמיתיות, יותר שלמות.

אמרתי לו – דברים שכבר ביררתי כמה פעמים בכתב ובע"פ, ונחזור בקיצור – ההוראה של הרבנות הראשית מדוקדקת וצודקת. יש לבכות, ולקרוע על זה, במידה מסוימת, שלצערנו – הציבור איננו מוכן, לא נאמר – כולם, חס ושלום, אבל הרבה וחלק גדול. ואת הציבור אי אפשר לחתוך חתיכות-חתיכות, קרעים-קרעים. הסברתי לאדם הזה – ההוראה של הרבנות היא הוראה כוללת לכל ישראל, לכל הציבור כולו. ובשעה שלצערנו ולחרפתנו ובגבול של חילול-השם, שהציבור איננו מאמין, איננו מוכן להאמין. והכפירה הזאת –

(נחזור לענייננו עוד כמה רגעים. אך פעם אחת נעשה דין וחשבון! עד מתי נהיה "פוסחים על שתי הסעיפים"?)

– הכפירה המתלבשת בלבוש של חרדיות ושל צדקות! הכופרים האלה שקוראים לאחרים כופרים – והפוסל במומו פוסל! הם כופרים בדברי תורה! הכופרים! הכופרים בראייה שרבש"ע מביע בקול-ד' בכח בהדר, במעשי-ד' הנמשכים בדבר-ד' המלא חיים, בנבואה, בתורה שבכתב ושבע"פ. וחז"ל מודיעים לנו קץ מגולה! – "ואתם הרי ישראל ענפכם נתנו ופריכם תישאו לעמי ישראל!" ומעזים מחוצפים אלה, בשעה שגדולי גאוני וקדושי ישראל לא התביישו ואמרו: "אתחלתא דגאולה!" ויותר! – כמה "אתחלתא"? לפני מאה שנה כבר נקבע – "אתחלתא", ואתחלתא" בלי סוף?! רבי אליה גוטמכר לא היה רמאי, ור' יהושע קוטנר לא היה רמאי, ולא

– ודאי. אבל כאן בירושלים העיר, בתל אביב וכו' – יש חלק גדול שלא נמצאים במצב הזה. אלפים מישראל כאן, שלהרפתנו ולצערנו עוד מעוכבים מאמונה. אז אין במציאות שהרבנות השלמה, הקיימת, תחייב את כל הציבור להגיד את הברכה ומתוך כך אצלנו, עד כמה שזה מכאיב, אמרתי כמה פעמים לאנשים שלנו, הישיבה שלנו ישיבה כלל-ישראלית, אצלנו זה לא איזה "קלויז" מיוחד, לא "שטיבל" מיוחד של חסידים אלה או אלה. אצלנו (זה) עניין של כלל-ישראל המרוכז באופן מיוחד בירושלים, בקדושת-התורה בירושלים. וכיוון שבכלל הציבור – גם הנמצא בירושלים – לעת עתה יש לנו עיכובים, למשך שנה או שנים אחדות (נקוה שלא לעולם-ועד) נכון שאנחנו נתנהג גם-כן כהוראת הרבנות הראשית לציבור הירושלמי. זה פירושם של דברים. צריך שיהיו הדברים ברורים. לא נאמר שאנו מסכימים עם זה, אבל חיוב ההלכה בסדר ברכות, בהלכות ברכות, הוא צודק שמסודר כך. כל זה מצד אחד.

יחד עם זה – צריכים מפעם לפעם בינינו, בפנים, בתוכנו, מפעם לפעם להתכוון להתברר יותר ויותר בירור: "פוסחים על שתי הסעיפים"? ... אנחנו, בפנים, מאמינים או לא מאמינים? – ונגמר! יש מאמינים ויש כופרים, ויש חרדים וכדו'. פעם אחת צריך לראות את הדבר ברור: יש אמונה במעשי-יד' או יש ספקות. יש כל מיני אפיקורסים: האפיקורסים הפשוטים, הרגילים. וגם-כן יש אפיקורסים "ודאיים", ויש אפיקורסים ב"ספקות". יש אנשים בתוכנו, ביראת-שמים שלנו – ספקות: "שמא, לחשוש, וכדו'. ספקות... אמונה זה לא ספקות! "הוודאי שמו כן תהילתו" – "עם זו יצאתי לי תהילתי יספרו". פעם אחת צריכים הדברים להאמר בכל פשטותם. אין אין עניין של "תתורו אחרי לבבכם" בספקות! אם בספקות לגבי מעשי-יד' בפסוקים, בתורה-שבכתב או בתורה-שבעל-פה, או בדברי כל גדולי ישראל.

בהמשך הדברים – המשכנו¹⁷, והוא הזכיר בנוגע לסדר ערב היום, בתפילה במנחה, לגבי תחנון, נפילת-אפיים במנחה: כרגיל, הלכה רגילה בשולחן-ערוך, שבמנחה שלפני יום שאין בו נפילת-אפיים – אין אומרים תחנון – כמו בערב שבת. אז הוא אמר: 'קל לחלק: כאן – כן לאמר! משום מה? (זה היה באותה שיחה – אבל זה לא פרטי, זה נוגע לכולנו יחד) 'מפני שנוכר

משעבדים את לבם לאביהם שבשמים" ולא "חקרנים" "מחקרנים", לא "פוסחים על שתי הסעיפים", אז יש שמחה שלמה והדברים ברורים. ולצערנו שלא זכינו עדיין אצל חלק גדול מן הקהל שלנו לאמונה שלמה ולשמחה שלמה – מתוך כך יש עיכוב בסדר התפילה, בסדר ההודאה, על פי הוראת הרבנות הראשית. כמובן, כך הסברתי לאדם ההוא. צריך להבין את זה – "הרואה חברו ושמח בראיתו מברך" "שהחינו". וכי אפשר לחייב את זה? הלכה שיש מקום לחייב, ויש לקבוע בזה כללים? אם הוא שמח – הוא שמח, וצריך לברך בשם ומלכות, ואם איננו שמח – אז לא מברכים! ואם אין האמונה – אין השמחה!
– זה הסדר המובן של העלאת הציבור בכללו, באופן כללי.
הרבנות הראשית ואשר על ידה, כמובן צריכים לקבוע הוראה כוללת לכלל הציבור.

קצת מהדברים כמה פעמים נזדמן שאמרתי. מפעם לפעם, כמה פעמים, חוזרים ומבלבלים את המח...

ויש אחרים להפך – שמקנטרים את הרבנים: 'שהרבנים מפחדים, מפחדים מאחרים, לכן אין הם מתייחסים כראוי ליום-העצמאות'.

כל זה – כמה פעמים חזרתי על זה בכתב ובעל פה – כל זה לא נכון! דברים מבוררים בהחלט! נאמר כמה פעמים.

מהרב מימון זכרונו לברכה – זה לא סתירה. הרב מימון זכרונו לברכה, שכולו קודש היה לשם בנין עמו ונחלתו של ריבונו-של-עולם, כולו אמונה – תלמיד-הכם וירא שמים, וכולו אמונה וכולו שמחה – ובירך בשם ומלכות. אנשים שיושבים על ידו, שהולכים בהרגשה הזאת, באווירה הזאת, אז זה "קלויז" מיוחד – חלק מיוחד של ירושלים.

או אנשים בצבא¹⁸ – הדרכה שבצבא – אפשר להבין את זה. ודאי אפשר להבין את זה. כדין וכהלכה.

ויש אנשים מטירת-צבי וכדו' ועוד. – כמה פעמים הם אמרו: 'אנחנו יהודים שמניחים תפילין, יהודים ששומרים כשרות, יהודים שומרי-שבת, איך לא לברך? איך אפשר שלא לברך?'

¹⁷ טז שעפ"י תקנת הרב גורן וצ"ל אמרו שם הלל בברכה ביום העצמאות וגם לפני שנתקן כך ע"י הרבנות לכלל ישראל.

¹⁸ יז המשך השיחה שרבנו סיפר עליה לפני כן עם השואל לגבי ברכת הלל ביום העצמאות.

ריבונות-שלי-עולם! "כי בחר ד' בציון" – יש לך קדושה לקרקע? ובתוך כך לזכור מה זה קדושה! "והייתם קדושים כי קדוש אני ד' אלוהיכם".

כמו שנוהגים בהרבה חילוקים – אם זכור למי מכם – כמו שנוהגים לבסס את העניין הזה על יסוד בהלכה: שקדושה – טבע, קדושה – מציאות, קדושה זו עובדה, קדושה זה לא מתחיל מאתנו, לא אנחנו מקדשים. אם צריכים להתקדש – מקדשים מלמעלה. יש "עם-קודש", יש "נשמות קדושות" ו"עם קודש". וכשיש "עם קודש", שיש אתם "קדושים תהיו" ואתם קדושים,^ט כשיש נשמה של ישראל שהיא קדושה – אז הגוף הוא קדוש. (בירושלמי יש "הגוף הקדוש") – ומתוך כך כל מה ששייך לגוף הזה של הנשמה הזאת, ושל הנשמה הלאומית הזאת, הנשמה של כלל-ישראל, וכל פרט ופרט, כל גופניות, כל גשמיות. מגדולי קדושי ישראל – הצ'ורטקוב-רַבֵּה, זכרוננו לברכה, נפגשתי איתו בוינה. נו, אז הוא הבין, דברתי איתו "..." כל קדושת ספר האורות – כל מה ששייך לגשמיות, לחומריות של כלל-ישראל, של כלל-ישראל, הוא קדש-קדשים. אז אמרתי לו – בוודאי, זה הדרך שלנו, כמובן. פחות לומדים אורות, פחות לומדים אורות-התשובה, פחות לומדים אורות-התורה, פחות לומדים עולת-ראי"ה, פחות לומדים מהר"ל, פחות לומדים ספר הכוזרי קדש-הקדשים² וכדומה, אז נשכחים דברים – יסודות אמונה, יסודות של עולם: כל שקודש – הוא קודש ומציאות. ונשמת ישראל הכללית זה קודש, ונשמת ישראל הפרטית זה קודש. ומתוך כך – כל אדם שבישראל, וכל רשע שבישראל, וכל פושע שבישראל זה קדוש בעל כרחו. אין בזה שום ויתור, אין הקב"ה ותרן; שום ותרנות, שום "פשרנות" כמו שאומרים ה"מחריבי קרתא"^{כא} – שזה נקרא "פשרנות". מציאות היסודית הכללית של "עם זו יצרתי לי", ובכך מתוך כך – הגוף הוא קדוש. וכשיש חלק בגיאוגרפיה, יש חלק – ריבונות-שלי-עולם יוצר הארצות והעמים והדורות – וכשיש חלק בגיאוגרפיה, חלק בכדור הארץ, שאנחנו יודעים – מאמינים או לא מאמינים? פעם אחת צריך לברר: מאמינים שיש אנשים קדושים, או לא? שיש נשמות שנוצרו, לאומית וציבורית ויחידית, או לא? וכשיש ידיעה אלוקית שהקרקע הזאת היא קודש – היא קודש! אז יש מציאות אחרת וכדו' ועוד? כמובן, כשלא מגדילים תורה

יט מסביר היה רבנו: "קדושים תהיו" זה גם ציווי וגם הבטחה: "קדושים תהיו!" – אתם אכן תהיו קדושים.

כ עפ"י דברי שו"ת מהריא"ז עניל (תלמיד ה"קצות") ביחס לכוזרי שהוא "קה"ק כידועי".
כא עפ"י ירושלמי חגיגה ו. "אילין אינון נטורי קרתא: לית אילין אלא חרובי קרתא!"

באיזה מקום בקדמונים הסבר, טעם לזה שבערב שבת ובערב-יום-טוב וכדומה (אינני יודע אם הטעם הזה מקיף וכולל מספיק "..." אך יש דברים כאלה) 'הקדושה מתחילה כבר קצת מקודם, אז לכן קדושה כבר במנחה. נו, אם-כן, לפי ההסבר של ההלכה בדברים האלה – זה שייך ביום של "קדושה", כמו שבת, יום-טוב, אבל כאן – שייך קדושה? חג? ...!

כך היה הנוסח.

אני אמרתי לו – אני גם כן אמרתי תחנון במנחה – אבל אני אמרתי לו טעם אחר, (שאני הרי מקבל את הרבנות) בניגוד לטעמו. כאן יש חילוק מטעם אחר: כבר במנחה מתחילה להופיע קדושת יום-העצמאות' אז זה צריך להיות המשך של היום, הכנה לקדושה, לשמחה. אבל עובדה שסדר היום שנקבע היום הזה, בהסכמת הנהגת המדינה והצטרפות תקנת הרבנות – זה הכל ביחד – ליום אבל, יום הזכרת נשמות. מטעם זה – אמרתי. מטעם שחלק הזה שלפני יום העצמאות, שעות אחדות של יום אבל ויום כאב על אובדן, מות קדושינו, מטעם זה יש מקום לומר נפילת אפיים. ויש עוד מקום לדון על זה...

אבל אני מספר לכם (את זה) במובן זה: לאפוקי מן הגישה הראשונה, 'שקדושה – בערב שבת וערב יום-טוב יש קדושה; אבל כאן קדושה?' – נו, לא הספקנו לדבר הרבה מפני שנכנסנו לכאן, שלא לעכב את הקהל. הוא אמר – "קדושה"? זה "חג", "מדינה", באיזה שם שנקרא לזה... אך "קדושה" – מזה, הייתה לו התעכבות. לאפוקי, להוציא, לאפוקי מכל זה! – "קדושה אין כאן"? מה פירוש "קדושה אין כאן"?! אנחנו מאמינים או לא מאמינים בקדושת דבר-ד' המתקיים על ידנו בקץ-מגולה של "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו", במה שזכינו לקיים את המצווה דאורייתא של הרמב"ן, אביהם של ישראל, שנוהגת בכל הדורות, מצות המלחמה. מצות צבא-ישראל. מצות כיבוש-ישראל. יש כאן ספקות אם יש כאן קדושה?!

ומכאן כל העניין "..." הקדושה שמדברים על זה כך; כל היסוד של קדש-הקדשים, ספר הכוזרי, הקדושה של ארץ ישראל "..." קדושה לקרקע? קדושה לא"י?

יח חסרות כמה מילים.

ומאדירים תורה, אז לא מוכנים לתפוס את זה. וכשהארץ היא קודש... כשהחת"ס סופר בדברי קודשו, שהוא קובע על הפירות של ארץ-ישראל – "פירותיה הקדושים", אז זה לא מליצה, זה חכמה! החת"ס סופר ידע על זה. הארץ היא קודש והפירות הם קדושים. ויש קדושה בבננה הזאת ובטומטו²² הזאת, ובעלה הזו, ובענף הזו, ובשביל הזו שנראה מבחוץ בעיניך כאילו יש דברים כאלה גם בחוץ לארץ באיזה מקום וכדו', ובאבן הזאת וכדו', וכהנה וכהנה. וכשהב"ח מאריך עוד יותר דברים, הב"ח על הטור – אינני זוכר באיזה סימן זה, בסימן של "ברכה מעין שלוש", מדגיש עוד יותר בהרחבה – קדושת הפירות של ארץ ישראל וכדו'. קדושת המציאות הזאת, העובדה הזאת, וכשישראל זוכים, ומברכים "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו" – זה כולל כל המצוות שבתורה; מקריאת-שמע, ותפילין וכדו' וכהנה וכהנה. וכשהחת"ס סופר בדברי קדשו קובע שעבודת הקרקע הזאת, עבודת המילימטר, הרגב, הארץ הזאת, לעבד אותה, כשהחת"ס סופר בחדושי לולב-הגזול קובע שעבודת האדמה בארץ ישראל זו מצווה כמו הנחת תפילין, זה לא מליצה. אך כשחסרון-האמונה בלבוש של "פרומקייט" כזאת, חרדות כזאת... – יש בדברי חז"ל: "האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה"... מה רוצים האפיקורסים האלה?... יש אפיקורסים כאלה... יש איזה מצוות ש"מתחשק להם", "מוצא חן בעיניהם". ראה איזה סעיף בשולחן ערוך – 'זה יפה', 'זה מוצא חן בעיניו'...! אך לא פחות מזה, אותו הדבר, מצות הנחת תפילין, זה מוצא חן, בוודאי. אך מצות – שהחת"ס סופר מדמה – כמו הנחת תפילין – עבודת הקרקע – 'זה ציוני', 'זה לאומי', 'זה לא יפה', 'זה לא מקובל ל"חרדים הצדיקים" וכדו'. אמונה יש בזה? אמונה בחת"ס סופר, אמונה בב"ח, אמונה בגאוני וקדושי ישראל הנמשכים מרבינא ורב אשי, רבותינו שאנחנו עפר תחת כפות רגליהם וזוכים לשאוב מקדושת תורתם וחכמתם, "חיי עולם נטע בתוכנו" – זו תורה-שבעל-פה?

ובתורה מקודם אין אנחנו עם לוחם, לא?... אין עניין של "מלחמת מצווה"... והיסוד של הרמב"ן שקובע שבכל הדורות מצווה להילחם בעד כיבוש-ארץ-ישראל? וכשזכינו ע"י ההשגחה אלוקית בסדרי הדורות, זכינו, מקווים, לקיים את המצווה הזאת הכלל-ישראלית, הנקראת מהרמב"ן "אביהם של ישראל" – מצווה לכל הדורות, ולדורותינו אנו – לקיים את מצות המלחמה, את מצוות הכיבוש, את מצות הירושה, את מצות "וירישתם אותה"... – המצוות לא ניתנו למלאכים, שיעשו בשבילנו את המצווה הזאת. יודעים דברי הרמב"ן: 'התורה לא סמכה על הנס'. התורה קבעה מצווה, מצווה ממשית. "וכשקידשנו במצוותיו וציוונו" – קדושת המצווה של עבודת-הקרקע, של החקלאות הארץ-ישראלית, אם בקיבוצים או במושבים באיזה אופנים שהם וכדו' ועוד; קדושת המצווה של כיבוש-הארץ ויישוב-הארץ המוטלת על כלנו, על כלל צבא ד' המקיף אותנו – מגדולת הגדלת התורה והארתה מראשית הכל – נשמת ישראל והישיבה, ועם המשך אנשי-צבאנו העומדים על הגבולות בסוריה, ובבית-גוברין, ובאיזה מקום שהוא... דבר-ד' אחד המחיה אותנו כולנו יחד. ויותר ויותר יש להניח שמתקדמת אמונת ימים כאלו.

ומתוך כך ²³... נו, יש הרבה דברים שלא בסדר, אפשר בודאי יותר: בצבא או לא בצבא. יש דברים שמכאיבים, הרבה דברים... ויש הרבה דברים שמשמחים.

²⁴... בא מהצבא. אמרתי לו: לא הכרתי אותך. עם מדים. אתם יודעים שאני מתייחס למדים האלו בקדושה. מדי הצבא. כן. בחור נחמד עם יראת שמים, יקר, בקדושה. נו... הוא גמר את הצבא – שם מחבבים את הקודש, הזכרתי לכמה מהם מה שאמרתי בחתונה שלו, בחופה שלו, שהוא בא מתוך מדי-הצבא. ויש מישהו, העיר: אה, חתן, צבא... מדי-צבא, חופה עם מדי צבא?! לפעמים... בירושלים עיר הקדש באים בבגדי שבת, בבגדי קדש, שטריימל...

אני אגיד לכם את האמת: קדושת השטריימל – אני לא יודע אם כל כך ברורה, לא כל כך ברורה במאה אחוז... היא נתקדשה בדיעבד. ודאי. היו הרבה גאוני וצדיקים, קדושים, אין מה לדבר – כל חרדת-קודש ביחס אליהם, עפר תחת כפות רגליהם... שנתקדשה... ונתקדשה האידיש – שפת הגלות, מתוך שימוש הרבה בדברים שבקדושה. אבל מתחילה – לא כל-כך מוחלט. אבל קדושת מדי-הצבא-בישראל היא

וכשאנחנו – זיכנו והגיענו, ריבון כל העולמים, בהמשך אחרית קץ הגלות, שזיכנו לקיים דברי קדשו של הרמב"ן שקובע שבכל הדורות היא מצוות עשה...

אמרתי למי מכם, כל דברי הנבלה שלהם על קירות של מאה שערים: שהחטא של ה"ציונים הכופרים" אתם יודעים מה זה החטא של ה"ציונים הכופרים"? שרצו לעשות אותנו ל"עם לוחם". שומעים את החטא הזה? עשו אותנו ל"עם לוחם"...

כב בשם שנתן אליעזר בן יהודה נתן לפרי זה, לדעת רבנו, הייתה משמעות דוחה.

בקיום המצווה הזאת – וכל הטנקים וכל השמות של כלי־הנשק ... אינני בקי בכל השמות איך שנקראים... הכל – מתוצרת עצמנו, ומייצור ומגויים, מה שהוא – כל זה שייך לקדושה הזאת. והקדושה כפי שאנחנו מבינים אותה, כפי שאנחנו יודעים את "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו". וכל מה ששייך לימים האלה, לפרשת קדושת, תוקף־קדושת־היום־הזה וכל תוקף־קדושתו. קדושה קיימת. קדושה בכל תוקף. מתוך אמונה שלמה.

עם זה, מה אגיד...¹⁰ וגם להעיר על דבריו של ידידנו עמיתנו הגאון הרב זוין. בתוך הדברים עלה, אמר דברים: אם זה גאולה, או אתחלתא דגאולה. ספיקות. עוד ביטוי, מיוחד: נסתר, נסתרות, כבשי־דרחמנא. איזה נסתר יש פה? זה נגלה! אין כאן נסתר! זה לא שום דברים של נסתר. זה גמרא, גמרא בסנהדרין. גמרא שאין מחלוקת עליה ואין חולק עליה: "ואמר רבי אבא" והגמ' הזאת ממשיכים גדולי ישראל... ואגב, שאני מזכיר את זה – הזכרתי לגבי ישיבות של אנשי־מוסר. מוסר – ר' ישראל סלנטר. ר' ישראל סלנטר היה תלמידו של ר' זונדל סלנטר. דבר שמקודם, תמיד, אתם זוכרים שחשבתי את זה מתמיד, ב"ה, יוצא כמה דברים שלפעמים מכוונים לדעת גדולים. יש בספר של ר' נתן פרידלנדר (הוא מהראשונים יחד עם ר' צבי הירש קלישר ור' אליהו גוטמכר, לא במדרגה שלהם; הם היו גדולים וגאוני שניהם, אבל הוא גדול וצדיק. וכולו להבת אש קודש של העניין הזה. סדר עניני גאולה ובנין ארץ־ישראל. הוא היה תלמיד, מקורב על כל פנים, מזכיר: מו"ר – מורי ורבי – מר' זונדל מסלנט) אותו הדבר שאני אמרתי: אחרי בירור בסנהדרין (צז-צח). העניין הידוע, ר' אליעזר ור' יהושע, והמסקנה של ר' יהושע – "ושתק ר' אליעזר" – שתשובה שלמה, על כל פנים, איננה מעכבת את הגאולה. החלטה, "ושתיק ר' אליעזר". בירושלמי הלשון – "ואסתלק רבי אליעזר". וברור דברים, בכמה מקומות כתבתי את הדברים, בירור דברים ששתיקה כהודאה וכדו' ועוד... החלטה שלגאולה אין צורך בתשובה שלמה. בהמשך הדברים – "שובה אלי כי גאלתיך". גאלתיך – אז תשובו. עכ"פ, אחרי המשך בירור העניין של ר' אליעזר ור' יהושע, בהמשך הדברים בצ"ח עמוד א', המאמר הזה היסודי הקובע לנו: "ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה

קדושה עצמית־מקורית. קדושת כל מכשירי המצווה, מכל הצדדים! וכל הטנקים, קדושת הטנק שלנו שיופיע מחר.¹¹

הנוסח¹² – אני יודע, כמה פעמים אמרתי... שאל אותי אותו אדם שנפגשתי איתו בערב־יום־טוב. זה שאל מצד אחד – למה לא נותנים לנו לברך? אמרתי לו – פה בירושלים הוראת הרבנות הראשית צודקת. אתם תברכו ככה וירושלים תעשה חתיכות חתיכות. הרבנות הראשית קובעת סדר־כללי לכל־הציבור, ולעת עתה כל הציבור מעוכב – ומוכרחים לסבול מזה. טוב, מצד אחד. נו, איך שקיבל את זה – בדוחק. אחר כך, לאידך גיסא; "א' טענות" הרבנים, הרבנות הראשית – מדוע לא אוסרים: לא ללכת לראות את המצעד. מה יש? אמרתי – אני מזרז ללכת לראות את המצעד. מה יש? לא טוב לך המצעד? – 'המצעד מיליטריזם. "כוחי ועוצם ידי". אמרתי לו: מה זה "כוחי ועוצם ידי"? לא טוב "כוחי ועוצם ידי"? כשזוכרים שד' אלוֹקינו נותן לנו "כח לעשות חיל" – אז חשוב לדעת שיש לנו "כחי ועוצם ידי", תדע שיש לך "כחי ועוצם ידי" – ובוזה אתה מצווה לקיים דבר־ד', מ"ד' אלוֹקך הנותן לך כח לעשות חיל", ובוזה לקיים את המצווה שאתה מצווה בזה "וירישתם אותה וישבתם בה". תלך, ותזכור, ש"ד' אלוֹקך נותן לך כח לעשות חיל"¹³. לא כולם זוכרים? נו, וכל המצוות צריכות כוונה? אינני יודע אם כוונה זה מעכב את המצווה. לא כולם אומרים "לשם יחוד"... ובכל המצוות כולם אומרים "לשם יחוד"? כולם זוכרים את כל הכוונות בשלמות... – המצווה מקוימת! דברים פשוטים.

דברתי על זה כמה פעמים. במציאות יש לזכור פעם אחת, פעם אחת ובהחלט, באמונה אמיתית, באמונה שלמה בדבר־תורה, אמיתיות, שמה שהוא קודש הוא קודש. עם־קודש הוא קודש, וגוף קודש הוא קודש – קודם כל. על זה יש מקום לחקור, אחר כך דינים וחשבון, ובירורים ודיונים וכדו'. אבל קודם־כל היסוד העיקרי. וארץ־הקודש היא קודש. וכל עבודה שבארץ־הקודש, כדברי החת"ם־סופר, היא קודש. והפירות של ארץ־קודש – יש בהם איזה נשמה, יש בהם לחלוחית. וקודש של מצווה, ומצווה הכלל־ישראלית של מצווה להמליך מלך. ומלכות־ישראל, ומדינת־ישראל, וסדור שלטון בישראל זה קודש, זה קדושה, וכל מה ששייך לזה

כג במצעד הצבאי שהיה נערך אז מידי שנה.

כד דלקמן: טענה שיש פה "כחי ועוצם ידי" במובן שלילי.

כה עפ"י דרשות הר"ן, דרוש יג; והאברבנאל.

¹⁰ חסרות כמה מילים

מצות ישוב ארץ ישראל, ישוב, ישיבה. הלוא הם דברים כל כך נחמדים, כל כך ברורים, כל כך מאירי עיניים. מי שלומד, זוכה ללמוד, את הרמב"ן הידוע, רמב"ן בספר המצוות. רמב"ן בהגדרה הברורה שהיסוד, המצווה, היא ישוב. ומה קורא הרמב"ן: "וירישתם אותה וישבתם בה!" שישוב, אם כן, זה יסוד ישוב על ידנו, ועל ידי ממשלתנו, על ידי ריבונותנו, "שלא נניח את הארץ ביד זולתנו מן האומות או לשממה" – דברים ברורים בהחלט. ומסיים שם הרמב"ן – ומה שיש בדברי חז"ל דברים גדולים כ"כ על ה"דר בארץ ישראל" "הישיבה בארץ ישראל" אז זה תוצאה מזה. אבל זה (אני לא רוצה יותר מידי להאריך...) דברים ברורים. גם במובן ההלכתי, הגדרת הסנין, כליכך ברור במובן המחשבותי: אנחנו נמצאים כאן – הפרט מתוך הכלל, האישיות היחידית של היהודי הדר בארץ ישראל – מתוך הכלל היסודי של מצות הציבור של הירושה והמלחמה ומלכות ישראל וכדו'. מתוך זה – כל אחד ואחד מאתנו. דברים ברורים.

יותר ויותר כדאי להעמיק בזה ולהרחיב – גם ב"אבני נזר" וגם ב"ישועות מלכו"; ההגדרה הברורה⁷ ... שניהם מדברים שעיקר הבנת המצווה זה לא סתם הדירה, ויש משכירים דירה לקבל תמיכה, לקבל "חלוקה" או סתם ישיבה. זה טוב ישיבה, ודאי – "הדר בא"י". ודאי צדקות וקדושה גדולה – מוסיף קדושה. אבל פשט ההלכה – קיום המצווה להלכה – שני גדולי עולם בדורות האחרונים ה"אבני נזר" וה"ישועות מלכו" קובעים את זה – שהמצווה היא בנין ארץ ישראל, ישוב ארץ ישראל – בנין ארץ ישראל שנעשה מתוך הכלל, הבניין ע"י האומה. הבניין של ממשלתנו ריבונותנו בידינו – דרך כל המכשירים השייכים לזה. ומתוך כך בכתי ישוב וכדו',⁷ ... ועל זה ההתחייבות... הפרטית האישית של כל אחד ואחד. מצוותנו להיות "עם־לוחם". המצווה של השלטון זה להיות "עם־לוחם". היותנו מצוויים להיות "עם־לוחם" של המצווה, של מלחמת מצווה, גדר תורה.

ועם זה – יש לנו דברים מצערים, מעומק הקדושה ומעומק השמחה ומעומק ברכת ד' וכדו', בענייננו – ויש דברים שמצערים. בודאי. אנחנו לא ותרנים, לא פשרנים חס ושלום. צריכים להיות קנאים במידה גדולה מאוד, באופן הנכון וכדו'.

מזה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא". מה אומר הפסוק הזה?

– פסוק אחד בקיצור אומר את שני הדברים האלו יחד: ישוב ארץ ישראל וקיבוץ גלויות, "כי קרבו לבוא". זה לא נסתר, לא זוהר, לא קבלה. נגלה. דברים ברורים. ואין מי שימחוק את הגמרא הזאת. הוא יצטרך להוציא ש"ס חדש. מדוע זה נקבל ש"ס חדש שלהם, של ה"מחריבים"¹² וכדו' ועוד. דברים ברורים.

וכעת, אמרתי פעם, אחר כך מצאתי את זה בשם ר' זונדל: מאי "ו"? "ואמר רבי אבא"? "ו" בהמשך מהאומרים בגמרא, בהמשך לאותו המאמר – או שצריך להיות, שיש, המשך לעניין שמתחבר עם ה"ו". אך כאן ר' אליעזר ור' יהושע מדורות הראשונים של תנאים. רבן גמליאל ורבי עקיבא, ר' אליעזר ור' יהושע. רבי אבא – לא מתחילת אמוראים וגם לא מאחרוני האמוראים. רב ורבי יוחנן ושמואל, זה הגבול, המעבר בין תנאים ואמוראים. רבי אבא אחר כך. מרחק עצום של דורות ושנים. רבי אליעזר ורבי יהושע – ורבי אבא? מאי "ואמר רבי אבא"?

– אז מוכרחים ללמוד שהקשר מצד העניין: אחרי ההחלטה והבירור שאמיתיות גאולת ישראל איננה מעוכבת בתשובה שלמה, בתשובה גמורה – עכשיו: "ואמר רבי אבא" – מתגלה הקץ. שהיסוד – "תתן פריה בעין יפה". וב"ה – מפעם לפעם, מיום ליום יביע אומר, כל ימים אחדים, ידוע בעיתונים, ב"ה שיבול הבננות – יפה מאוד. יבול הפירות – יפה מאוד. ארץ ישראל נותנת פריה בעין יפה – אז מתקרב הקץ, כדברי רש"י. קשר עניני זה לזה. שהעניין מקשר. וברוך ד' – ר' נתן פרידלנדר מביא בספרו את אותו הדבר, ההבנה הזאת בשם ר' זונדל, ר' זונדל רבו של ר' ישראל סלנט, המשך של ישיבות מוסר.

אמרתי להם¹³: "נו, אתם המשך של ר' ישראל, ר' זונדל, נו – אז איך מתייחסים לישוב?¹³ ... לבנין ישוב א"י וכדו'. זה קצת ... מבהיר, אין כאן "כבשי רחמנא" – דברים נסתרים, זה דברים גלויים! מפסוקים ודברי חז"ל, וגדולי רבותינו של דורות האחרונים, כל כך הזקים וברורים. זה לא לא "דברים מסופקים" ולא "נסתר". אמונה פשוטה, בירורים פשוטים וכדו' – השייך לברור עניינינו.

כז הנ"ל "מחריבי קרתא".

כח כנראה לראשי ישיבות המוסר.

כט בישיבות המוסר הנ"ל; (וחסרות כאן מילים ספורות).

ל חסרות כאן מילים ספורות.

הביטוי "לא זו המדינה שחזו רבותינו" ... זו המדינה שחזו רבותינו!! בנין בכל התוקף ובכל הגבורה ובכל העוז של קיום המצווה, עם כוונות ובלי כוונות. בכל התוקף. אנשים מכוונים ויודעים בסדר כוונת מצוות? ... יש כאלה שלצערנו מתוך מבוכות לא מוכנים להזכיר שם-שמים – ורחמנות עליהם. יכול להיות, כמה שאפשר, יבואו – הלוואי שיבואו – יותר ויותר, יש כאלה שרוצים כאן לבוא לישיבה ויש חלקים בשביל אנשים כאלו, יבואו לישיבה ויתרגלו להבין מה זה "אשרי העם שד' אלוהיו" – להזכיר שם שמים.⁷ ... ומאז ועד הנה – יום ליום יביע אומר – ושנה לשנה תביע אומר; אם רואים את זה או לא רואים, מי שמבין יותר ומי שלא מבין. נפלאות של סודות דבר ד' בכל העניינים, אם בבנין הישוב והחקלאות, הגדלת התורה והאדרתה, הגשמית והרוחנית, מכל הצדדים ועל כל הצדדים והכל הכל ביחד, יחד וכדו'. ובפוליטיקה ובצבא ומתקדמים ומשתכללים ככה בלי שום ספק. שנה לשנה תביע אומר. למשל השנה הזאת, שברוך ד' – שברון עול הגויים מעל צווארנו, יש להתענג בזה – יותר כבוד לנו. הם משועבדים לנו ולא אנחנו משועבדים להם וכדו'. ומתוך כך יש לראות באמיתיות את הערך של אלוהיות היום, אמיתיות הקדושה של היום, של הבניין הזה, ושל בנין מציאות. אם אלה שעוסקים בזה מכירים או לא מכירים בשלמות – אנחנו מוותרים על כל ה"לשם יחוד" שלהם.⁷ ... כל שנה לשנה. שנה לשנה תביע אומר. וכל שנה ושנה, במהלך הדברים הנעשים אתנו כאן, והנעשים בעולם התחתון – והמתגלה ונמשך מה שנעשה בעולם העליון, עולמות עליונים, שיותר ויותר מתגלה הסוד של קדושת ישראל.

כמדומה שסיפרתי למי מכם, מה שאמר לי בשעתו אביו של ר' יהושע לייב זק"ש זכרונו לברכה. אביו היה מאנשי "עץ החיים" הותיקים הירושלמיים, מבין בדברי קבלה, בנסתר, קצת, הוא היה מידידנו ומבני-הבית ואנשי-הבית שלנו. הוא אמר לי פעם, שפעם שאל את אבא ז"ל. אמר לי שני דברים – שני דברים גדולים, אבל דבר אחד, זה נשאר בזכרוני ששאל את הרב, את אבא ז"ל: איך להבין עניני קץ. נו, במשך הדורות יש מהרבה גדולים – "קץ". רבי סעדיה גאון, והרמב"ם. נו, זה חלומות? דמיונות? הוא שאל אותי – איך להבין את זה?

הוא אמר לי ככה (וצריך קצת להתרגל להעמקה בדברים שאנחנו קצת מסתגלים להתרגל בהבנת דבר-ד' לאמיתו. מתרגלים קצת בסגנון מתיקות הקודש של מהר"ל, "עם זו יצאתי לי", ריבונות-של-עולם ועם-ישראל) אמר לו כך, דבר כזה: יש במאמרי חז"ל – "ישראל עלו במחשבה תחילה"; "ישראל קדמו לעולם"; "ישראל עומד

היה מי שהתבטא: 'לא זו המדינה שעליה חזו נביאנו'. ואני אומר – שזו המדינה שחזו נביאנו! נפתח את הספרים; חזו נביאנו ורבותינו, בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה שתהיה... קץ גלות, ותחזור ותהיה ארץ ישראל מיושבת, ומיושבת בקניין על ידינו. על ידי זרע אברהם, יצחק ויעקב. מדרגות – צדיקים, לא צדיקים. על ידינו – זה היסוד! – ודאי אנחנו רוצים שיהיה בכשרות, עדיין לא כל כך שמחה ונחת-רוח מריבוי תורה בישראל.

– ופסוקי הנביאים: נאמר שבאחרית-הימים, באחרית הימים האלה, "ושבתי את שבות עמי" ומה קורה שם? "ובנו בתים ונטעו כרמים!" יעשו שם ישיבות תיכוניות? או לא תיכוניות (– הישיבות התיכוניות, הפשרה הזו!... זה ישיבות זה? – קצת קנאות מצד אחד וכדו', ש"יגדיל תורה" ודאי! כל התורה כולה וכל הנביאים ודאי! בלי ספק...) אי אפשר לומר אחרת...⁷ צריך לראות את הדברים בשלמותם: חזרה והדבקות של אישים בישראל, חברה בישראל וצבורים בישראל – חזרת ישראל על אדמתם. זה קודם כל. מתוך כך – הביטוי הידוע של ר' אליהו גוטמכר: "כשיהיו ק"ל משפחות בישראל בתחילת כניסתנו פה, יהיה התחלת הגאולה גם כשלא יהיו ישראל ראויים לכך". הוא היה גאון וקדוש. וקדושה – שייך למדרגה של רוח-הקודש והמשך הנבואה וכדו'. והוא אומר: "גם כשלא יהיו ישראל ראויים לכך"; הוא לא היה מרוצה מהדברים האלה, ממצב "שלא יהיו ישראל ראויים לכך", היה רוצה שישראל יהיו קדושים בתורה ושיהיו ראויים לכך. אך סדר הגאולה הוא גם "כשלא יהיו ישראל ראויים לכך".

דבר ש"כנו בתים ונטעו גנות ואכלו את פרים" הולך ומופיע כאן, ובזה מתפתח מ"בעל-בתישקייט" – בשברון עול הגויים מעל צווארנו. ואמרת, שב"ה שהפעם זכינו ליום העצמאות בלי הגויים; "א-מחייה!" נחמד! עצמאיים, חפשיים. אנחנו נקיים מצעד השנה – ובלעדו! זרע אברהם, יצחק, ויעקב, עם ד' עם ישראל בנו בתים ונטעו כרמים ואכלו את פריהם. מתוך כל הבניין – שארץ ישראל לא תהיה לשממה ותהיה מיושבת על ידנו – מתוך כך הולך וגדל... מתגלית הנשמה, מתגלה היצירה-טובה, ומתגלה כל העניין של הגדלת תורה והאדרתה, בגילוי קדושת ישראל והקדושה מתגלית אח"כ, "בונים בחול ואח"כ מקדישים"^{7א}.

שמרבותינו גאוני וגדולי וקדושי ישראל – זה מדרגות בהשתלשלות. כל הקץ שהם הביעו זה פירוש הדבר – איזה סדר שלשלת, השתלשלות במהלכי הדברים משמי מרומי עילאה, עוד מדרגה ועוד מדרגה ועוד מדרגה – עד שמגיע אלינו²⁷. מכאן כל ההשתלשלות מדורות קדמונים. קץ כזה וקץ כזה וקץ כזה וקץ כזה וכו' וכו'. באחרונה – בימים שלנו, מה שאנחנו זכינו – "דוכתא דמשה ואהרן לא זכו", זימנא דמשה ואהרן לא זכו וכדו'. שנה לשנה תביע אומר, שנה לשנה⁷... – ובאחרונה, וכל שנה, שעור, מזמור חדש, שעור חדש, פרק שעור חדש – מזמור אלוקי חדש מיוחד.

אני אומר לכם, נזכרתי. במזמורים – בסדר המזמורים, בסדר המזמורים של השראת השכינה של מלכות ישראל של דוד "משיח אלוקי יעקב נעים זמירות ישראל" – יש לנו מזמור יט. מזמור יט הוא המגלה לנו את הפשט, העניין – לראות מעשי ד' במה אנחנו נמצאים עכשיו. הדברים מפורסמים וידועים – כמה מכם יודעים – מתחילים מספר הכוזרי ואח"כ במהר"ל, שניהם אמרו אותו דבר. מה זה מזמור יט? – "השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת" וכו' וכו'. שמים וארץ, יפה מאוד! – טבע, התגלות אלקים בטבע. "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור". הטבע, החול, הגשמי, החמרי, נפלאות ד'. "מה רבו מעשיך ד'", "מה גדלו מעשיך ד'" – נפלאות הבורא. אחרי זה – השמש, מעלים בקודש. אחרי זה – בספר הכוזרי, יש לקרוא את המאמר השני, "ישראל אשר בך אתפאר", אשר בך ריבונות של עולם יתפאר – בישראל. ישראל ואורייתא – שמים וארץ. ו"תורת ד' תמימה משיבת נפש"²⁷. תורת ד', מצות ד', פקודי ד', עדות ד' וכדו', יראת ד'. כל מזמור יט הוא מזמור שנת יט וקיום דבר ד', שנתקדשו ומתקדשים בקיום מצוות ד'; וקרבתו לקיום מצות מלכות ישראל ההולכת ומשתכללת: מ"משהו הסכמה", בעל כרחם, קצת הסכמה מהגויים. מתגלה בסדר הזה – "בונים בחול ואחר כך מקדישים"²⁸. מלכות, כלליות, טבעיות, מעשיות. כן. היסוד הזה הארצי, מתוך זה מתגלה יותר ויותר. ואנחנו מצויים לעסוק בזה. להיות שותפים עם הקב"ה

לג כ"קץ מגולה", לעומת כל הקיצים הנסתרים עד כה.

לד המשכו של מזמור יט בתהילים - העוסק ב"תורת ד'" וכו' נשמת ישראל המופיעה בדברי דוד מלך ישראל, "ישראל ואורייתא חד".
לה מעילה יד.

באמצע הרקיע ומודיע: ברכו את ד' המבורך"; "אתם קרויים אדם". ישראל בעולם הזה – זה גילוי בעולם הזה. עניינם של ישראל, מעשה מרכבה של ישראל, שייך לכל העולמות. מדרגות בעולמות, שלשלת בעולמות, עולמות עליונים ותחתונים ויותר תחתונים ועוד תחתונים. ובתוך כל השלשלת הזאת, מגיעה התורה אלינו. "וירד ד' על הר סיני". מאוד קשה להבין. התורה הזאת, זו התורה שציווה לנו, נמשכת משמי מרומים בכל המדרגות. צריך להגיע לדברים בתורה – "חמדה גנוזה" ככתוב בדחז"ל, בגמרא בשבת, "חמדה גנוזה"... ויש את המלחמה של משה רבנו עם המלאכים, ויכול להתגבר ולהוריד את "החמדה הגנוזה" אלינו, "הביט באורייתא וברא עלמא", הקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם. התורה הנשמה של העולם, הפנים של העולם, העיקר של העולם. העוה"ז? דווקא העוה"ז? – כל העולמות! התורה שייכת לכל העולמות.

אותו הדבר, צריך להבין בענין שלנו, לא פחות מזה. אנחנו צריכים להתרגל קצת, להבין את זה, "ישראל ואורייתא" זה אותו הדבר וכך יש להבין גם בענין שלנו, בענין ישראל וגאולת מדינת ישראל:

ישראל, מה פירוש ישראל? ישראל אמיתי זה ישראל שבגלות? – אז גם ריבונות של עולם בגלות, השכינה בגלות. מה זה – זה התכלית? זה המובן? זה המצב הנורמאלי? ישראל אמיתי לא יושב בגלות. ישראל האמיתי – זה ישראל הנגאל. ישראל עם בית המקדש, ישראל עם השראת השכינה, ישראל עם הנבואה, ישראל עם מלכות ישראל, ישראל בשלמות וכדו'. המצב הזה – יש ב"נצח ישראל" מה זה – המצב הזה ישראל שבגלות.

וצריך להבין חורבן ביהמ"ק, זה לא רק אסון פרטי שלנו – זה זעזוע לכל העולמות. הרעש בכל העולמות. וכשבא עת-קץ, או קרוב לעת-קץ, ומתעורר, נעשה קצת מפנה, "התנערי מעפר קומי" – הקמת השכינה – קצת לצד גבורה. צריך להבין אותו הדבר להיפך²⁹: אז זה ענין של התעוררות בכל העולמות, משמי מרומים, בעולם האצילות וכו' וכו' וכו' – ועד שמגיע הזמן שמתגלה הסדר ומגיע אלינו, "ישראל" מגיע אלינו, גאולת ישראל מגיעה אלינו. אז אמר לי אביו של ר' יהושע לייב: אבא זכרונו לברכה אמר לו: זה פירוש הדבר: ענין ה"קץ", גאולת ישראל – זה דבר אלוקי, אלוקי עולם ד', אלוקי העולמות, מופיע בכל העולמות – ומגיע אלינו. וכל מה

האלול^ט. בהלכות מלכים: "מלך המשיח עתיד להחזיר מלכות-ישראל ליושנה", וליראת שמים, ולהחזיר שופטי ישראל על מקומם^מ. נורא חילול-השם, ועד כמה שנורא חילול-השם על שני הדברים האלה ודברים מעין אלה – בשום אופן אינו מסלק את העניין של קדושת היום הגדול והקדוש הזה וכל מה ששייך למכשירי המצווה הזאת.

הזכרתי ההלכה הידועה מרבתינו, בירושלמי בקידושין, שיש מציאות – יש מין מצב שמעורב יחד, ישנו, קידוש-השם וחילול-השם. מה שדברי חז"ל – בפסוקים בדברי הנבואה, בפסוקים ביחזקאל, "וקדשתי את שמי הגדול המחולל בגויים" במה וקדשתי? – "ולקחתי אתכם מן הגויים והבאתי אתכם אל אדמתכם", בלי צורך בחזרה בתשובה. הדברים מפורשים וכדו'. וגם כן חשבתי לבד – ואחר כך, זכיתי לכוון לדעת גדולים – ר' שלמה אלישיב ז"ל בספרו הקדו"ש "הקדמות ושערים" – אומר בפירוש אותם הדברים: הפסוקים ביחזקאל לפני החזרה בתשובה.

כל הקידוש-השם הגדול הזה של בניית מלכות-ישראל; והצער הגדול של הכפירה בזה מצד, בשם יראת-שמים – לחרפתנו ולצערנו ומרגישים^מ דברים אחרים, כשם שאנו מרגישים שזה^מ כפירה וכדו' ועוד. "מפני חטאינו". יש דברים שמכאיבים, דברים של חילול-השם לעומת הקידוש-השם הגדול הזה. הזכרתי כמה פעמים, שהגמרא בירושלמי – שכשיש קידוש-השם וחילול-השם יחד; נו, אפשר להתבלבל. "אָשאלה...". "אָספק...". יש מין "קונצים" כאלה, מין אנשים, חושבים... לא גיבורים קדושים, לא גיבורי-רוח – אז יש "ספקות", "מחלוקת" ... יש גדול... גדול זה, "גדול האָן", "גדול העָר...". זה "ספקות". "איננו רוצים לטהר את הספק...". "ציונים – לא ציונים, ספק! – שב ואל תעשה עדיף...!". – חכמה גדולה!... אמונה גדולה יש כאן?

ישנו ירושלמי – אותו הירושלמי, כשיש קידוש-השם וחילול-השם, כשמתגלה יחד – קידוש-השם מכריע! "גדול קידוש-השם מחילול-השם!" וכשיש הקידוש-השם הנורא והאיום הזה – "וקדשתי את שמי... ולקחתי אתכם מבין הגויים" וכל הבניין

במעשה בראשית, לסייע לריבונות-של-עולם – להגדיל תורה ולהאדירה בתוך מלכות-ישראל. לרומם ולקדש: "גדלו לד' איתי ונרוממה שמו יחדיו" – בתוך מלכות-ישראל, מלכות-ישראל הממשית עם כל הסיבוכים שלה וכדו'.

וסיבוכים ישנם. אנחנו לא מחניפים לאפיקורסים. שקר וכזב. אנחנו לא מחניפים לרשעים. יש אפיקורסים ורשעים בישראל ובמלכות-ישראל, ויש – די מכאיבים – די דברים של חילול-השם. אנחנו לא מתעלמים מזה.

וכשמזכירים תמיד בהזדמנויות כאלה: די מספיקים החילול-השם מה שיש לנו בתוך סדר השלטונות שלנו בשני הדברים האלה: החילול-השם הנורא והאיום, של חילול-השם של שופטי ישראל. מקשקשים עם "האגודה העות'מאנית" וה"חוק העות'מאני", והעות'מאני והוטנטוטי והרומאי. ועוד כל מיני דברים כאלה. ובדבר-יד לא ידעו דבר. ובישיבה וב"חושן משפט" לא עסקו ולא למדו. ומתוך שלא למדו, כמובן אין פלא שמקטרגים על משפט התורה, להחליט אם מגיעים לזה שתורה מתאים^מ... די בזיון וקצף, די חילול-השם וכדו'. הדברים ידועים וכל התוצאות מזה, הנוראים והאיומים, של חילול-השם בתוכנו וכלפי הגויים במדינות אחרות – די והותר. ועם זה ויותר מזה החילול-השם הזה, של החופשה הרוחנית והפוליטית, באיזה שמות שנקרא לזה, המלכותית, הממשלתית, השלטונית כלפי יימח שמם וזכרם מראשית הדורות לעולם ועד, של צידי הנפשות שבינינו, של שלוחי עבודה זרה שיצאו מתוכנו, של אותו פושע-ישראל. כתב אבא ז"ל בספר האגרות: "אותו פושע-ישראל שעשאוהו גויים עבודה זרה", ויש בזמן האחרון שהאסון הולך וגדול יותר ויותר של ערבוב וטשטוש התחומים בין יהודים יימח שמם המיסיונרים, בין יהודים ולא יהודים. יש יהודים ביניהם. יהודים נוצרים, יהודים משיחיים וכדו' ומתוך כל מיני דברים נוראיים ואיומים, ובמצב כזה – האוזלת יד, החולשה הזאת והתסבוכת... עכשיו – התחיל קצת^מ, אפשר, באיזה מדרגה... ביחוד הפחד מפני הגויים הקתוליים שבצרפת וכדו' ועוד. עכשיו יש קצת מדברים על זה. היתר... שני עניינים^מ. כל הדברים שיש לנו וכל החטאים שיש לנו, אין מגיעים לשני דברים

לו חסרות מילים.

לו מהלך נגדם.

לח ביהמ"ש והמיסיון.

לט כל שאר החטאים הם פרטיים לעומת חטא המערכת הכללית.

מ הלכות מלכים פרק יא א: "וחזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם".

מא הצדיקים הלא-מאמינים.

מב מה שהם מרגישים.

הזה של שלטונותנו, זה בהדרגה... בהדרגה. ושוב זכינו לשברון עול הגויים מעל צווארינו. הקידושהשם והאור הגדול הזה, אור בית ד' ו"בית יעקב לכו ונלכה באור ד'" הוא המכריע, אין ספק, את כל הדברים האלה של חילול-השם שישנם שלא מטעמנו. מתוך – יותר ויותר תגדל בתוכנו, מתוך גדלות של הגדול והקדוש, של אביהם-של-ישראל-בזמננו, אבא זכר צדיק לברכה; ועם המשך הגדלת תורה והאדרתה, והגדלת אמונה והאדרתה, והגדלת יראת שמים והאדרתה, והגדלת דביקות אלוקית והאדרתה, מתוכנו ולכל כלל ישראל – מתוך שלמות אמונה וקדושת האמונה בכל הקידושהשם הזה, מתוך זה נזכה יותר ויותר שהחילול-השם ילכו יטשטשו ויתבטלו – "והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה כי פי ד' דיבר".